

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

322-468/22
Београд
БГП

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 27705 датум 26.10.2023.

На основу члана 138. став 1. Устава Републике Србије¹ и члана 27. став 2. Закона о Заштитнику грађана², Заштитник грађана упућује Министарству здравља, Министарству финансија, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог

МИШЉЕЊЕ

Министарство здравља, Министарство финансија и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања би, у сарадњи са Министарством за људска и мањинска права и друштвени дијалог, унапредили положај незапослених особа које нису здравствено осигуране по било ком другом основу, а баве се неплаћеним радом, уколико би им омогућили да стекну право на здравствено осигурање по основу неплаћеног рада (у кући - вођење домаћинства, старање о подизању деце, старање о осталим члановима породице, као и рада на пољопривредном имању и др), у складу са чланом 28. став 4. Закона о родној равноправности.

Полазећи од потребе да се, у складу са општеприхваћеним стандардима и правилима међународног права, свим особама обезбеди пуно остваривање људских права и слобода, Заштитник грађана упућује

ПРЕПОРУКУ

I

Потребно је да Министарство здравља, Министарство финансија и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са Министарством за људска и мањинска права и друштвени дијалог, мултисекторском сарадњом и изградом нацрта измена и допуна релевантних прописа из своје надлежности створе правни основ за обезбеђивање остваривања права на здравствено осигурање по основу неплаћеног рада у кући незапосленим особама, које нису здравствено осигуране по било ком другом основу, а баве се неплаћеним радом, као и да поменуте нацрте прописа доставе Влади.

Потребно је да Министарство здравља, Министарство финансија, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог обавесте Заштитника грађана о поступању по препоруци у року од 60 дана од пријема овог акта, уз достављање доказа о томе.

¹ "Сл. гласник РС", број 98/2006

² "Сл. гласник РС", бр. 105/21

Разлози

Заштитник грађана је, узевши у обзир да одредбе члана 28. Закона о родној равноправности („Службени гласник РС“, број 52/21), које се односе на неплаћени кућни рад почињу да се примењују од 1. јануара 2024. године, сходно члану 77. став 2. поменутог закона³, *осим одредбе става 4.* којом је прописано да лице које није здравствено осигурано по било ком другом основу, стиче право на здравствено осигурање по основу неплаћеног кућног рада у кући (вођење домаћинства, старање о подизању деце, старање о осталим члановима породице), неплаћеног рада на пољопривредном имању и др., *који већ производи правно дејство од почетка примене овог Закона* од надлежних органа затражио релевантне информације у вези са његовом применом:

-Заштитник грађана је својим актом бр. 322-468/22, дел. бр. 30190 од 02. 12. 2022. године затражио од Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, као органа надлежног за надзор над спровођењем Закона о родној равноправности, да достави информацију о мерама које је ово Министарство предузело, самостално и у сарадњи са другим надлежним органима, како би се омогућила примена члана 28. став 4. Закона о родној равноправности, односно законске одредбе која прописује да незапослено лице које није здравствено осигурано по било ком другом основу стиче право на здравствено осигурање по основу неплаћеног рада (у кући - вођење домаћинства, старање о подизању деце, старање о осталим члановима породице, као и рада на пољопривредном имању и др.), а од Републичког фонда за здравствено осигурање, својим актом 322-468/22, дел. бр. 30897 од 12. 12. 2022. године да Заштитника грађана обавести о томе на који начин обезбеђује и спроводи поменуту законску одредбу, колико је било таквих захтева од почетка примене Закона о родној равноправности и како је одлучено по поднетим захтевима“.

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је Заштитника грађана својим актом бр. 96-00-00002/2023-05 од 13. 01. 2023. године, који је овом органу достављен 19. 01. 2023. године, обавестило о следећем:

-Како се, у складу са одредбама члана 18. Закона о министарствима („Службени гласник РС“, бр. 128/20 и 116/22), питање здравственог осигурања налази у делокругу послова Министарства здравља, а имајући у виду надзорну улогу Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог у вези са применом одредби Закона о родној равноправности на основу члана 71. став 1. наведеног закона – Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог обратило се Министарству здравља дописом број: 011-00-00010/2022-01 од 12. 08. 2022. године, ради добијања информација о предузетим корацима (регулаторним и другим) у вези са применом одредби члана 28. став 4. Закона о родној равноправности и добило одговор у допису број: 011-00-00040/2022-05 од 25. 08. 2022. године, у којем се **Министарство здравља** позвало на своје примедбе и сугестије на Нацрт закона о родној равноправности, садржане у допису број: 011-00-43/2021-16 од 21. 04. 2021. године, односно *аргументовало зашто поменута одредба није применљива само на основу Закона о родној равноправности, већ њена примена нужно захтева измену Закона о здравственом осигурању, који не препознаје овај основ осигурања, али и других прописа из надлежности, пре свега Министарства финансија, као и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања (реч је, пре свега, о прописима из области доприноса за обавезно социјално осигурање, Централног регистра, прописа о раду и сл.), као и адекватну анализу финансијских ефеката, а у зависности од тога ко би био обвезник уплате*

³ у члану 77. Закона о родној равноправности је прописано да одредбе члана 12. став 3, члана 28. ст. 2 и 3, члана 55. став 1. тачка 1). члана 58. ст. 3. и 4, члана 66. ст. 9. и 10. овог закона почињу да се примењују од 1. јануара 2024. године.

доприноса у том случају. Наиме, уколико се Законом о здравственом осигурању уводи нов основ осигурања поставља се питање обвезника уплате доприноса, односно ко је у том случају обвезник.

-Сходно наведеном, *Министарство здравља је обавестило Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, да је решење насталог проблема у вези са применом члана 28. става 4. Закона о родној равноправности мултисекторске природе, односно захтева одговарајуће измене Закона о здравственом осигурању, али и прописа који нису у надлежности Министарства здравља, већ и других министарства, пре свега Министарства финансија, као и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.*

-Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је, такође, обавестило Заштитника грађана да је, у складу са својим скромним капацитетима, започело рад на изради методологије за обрачун неплаћеног рада, а што је предвиђено одредбама члана 28. став 3. Закона о родној равноправности, које почињу да се примењују од 1. јануара 2024. године, сходно члану 77. став 2. поменутог закона. Поводом наведеног, уз Правилник о вођењу евиденције и извештавање о остваривању родне равноправности („Службени гласник РС”, број 67/22), који је донело Министарство 31. маја 2022. године, приложни су Образац 2 и Образац 4 у које је, у тачкама 18. и 5, убачена рубрика о неплаћеном кућном раду на основу које тела за родну равноправност на републичком и покрајинском нивоу и нивоу јединица локалне самоуправе треба да доставе одређене податке како би се дошло до обједињене административне базе у вези са неплаћаним кућним радом на свим нивоима одлучивања у Републици Србији и израдила адекватна методологија.

-Такође, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је приликом достављања мишљења о Нацрту закона о званичној статистици, у јануару 2023. године затражило да у нацрт тог документа буду унете и одредбе које се односе на обавезу Републичког завода за статистику у вези вођења статистике разврстане по полу и старосној доби, као и одредбе које се односе на обавезу тог органа у вези са неплаћеним радом у кући, предвиђене Законом о родно равноправности.

Републички фонд за здравствено осигурање је Заштитника грађана својим актом 09 број: 070.01-109/2022-1 од 22. 12. 2022. године, који је овом достављен 2. 02. 2023. године, обавестио следећем:

-Законом о здравственом осигурању („Службени гласник РС”, бр. 25/19) прописани су основи осигурања и лица која се сматрају осигураницима Републичког фонда за здравствено осигурање. Наведеним Законом није прописан основ осигурања „неплаћени рад у кући”.

-Овим Законом је, такође је прописан приоритетни основ осигурања који искључује друге основе осигурања у случају да лице испуњава услове по више основа осигурања.

-Осигурана лица Републичког фонда за здравствено осигурање су само она лица која испуњавају услове за стицање својства осигураног лица у складу са овим Законом.

-У случају да лице не испуњава услове за стицање својства осигураног лица по основима који су предвиђени Законом о здравственом осигурању, може да се укључи у обавезно здравствено осигурање у складу са чланом 17. Закона о здравственом осигурању и да плаћа доприносе за здравствено осигурање из сопствених средстава. Износ доприноса за децембар 2022. године је 3.180, 64 дин., што представља и месечни износ доприноса за 2022. годину.

-Лице може да стекне својство осигураника по основу укључивања у обавезно здравствено осигурање уколико не испуњава услове да буде обавезно здравствено осигурано по неком од основа из члана 11. Закона о здравственом осигурања (лични основ осигурања нпр. као

запослени, предузетник, осигурање по основу уговора о делу, пољопривреде...), члана 18. (као члан породице осигураника), односно члана 16. истог Закона (нпр. осигурање по основу болести, незапослено лице чији су приходи испод прописаног цензуса, трудноће).

-Уредбом о садржини, обрасцу и начину подношења јединствене пријаве на обавезно социјално осигурање, јединственим методолошким принципима и јединственом кодексу шифара за унос података у Јединствену базу Централног Регистра обавезног социјалног осигурања („Службени гласник РС”, бр. 132/21) прописан је списак доказа на основу којих се утврђује својство осигураника, односно осигураног лица, промене у осигурању и престанак својства осигураника.

-Наведеном Уредбом нису прописани докази за основ осигурања „неплаћени рад у кући“.

-За чланове породице пољопривредника у сваком конкретном случају се утврђује да ли то лице испуњава услове да буде обавезно здравствено осигурано по неком личном основу осигурања (нпр, запослени, предузетник, пољопривредник).

-Уколико лице испуњава услове да буде обавезно здравствено осигурано као пољопривредник, то подразумева да плаћа доприносе за обавезно социјално осигурање утврђено решењем Пореске управе.

-Уколико лице не испуњава услове да буде обавезно здравствено осигурано по неком личном основу осигурања, може да се осигура као члан породице осигураника и права из здравственог осигурања може да остварује на основу оверене исправе о осигурању која се оверава уколико је носилац осигурања платио доспели допринос за здравствено осигурање у складу са законом.

-У вези са наведеним, РФЗО не располаже подацима о броју обраћања лица у вези примене члана 28. став 4. Закона о родној равноправности.

Приликом давања Мишљења Заштитник грађана се руководио одредбом Закона о родној равноправности („Службени гласник РС”, број 52/21).

Усвајањем Закона о родној равноправности створен је, на сугестију Заштитника грађана, правни основ да жене које нису здравствено осигуране по другом основу стекну здравствено осигурање на основу неплаћеног кућног рада, али се ова одредба, на жалост, још увек не примењује.

Заштитник грађана је од надлежних органа добио информацију да, упркос напорима и активностима које Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог предузима у вези са неплаћеним кућним радом, још увек нису створени услови за примену члана 28. став 4. Закона о родној равноправности у пракси, пошто ова одредба није применљива без одговарајућег усклађивања са другим прописима који нису у искључивој надлежности Министарства здравља, већ је потребна измена и прописа из надлежности, пре свега Министарства финансија и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Стога је Заштитник грађана у свом редовног годишњем извештају за 2022. годину упутио надлежним органима следеће препоруке:

Министарство здравља, Министарство финансија, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у сарадњи са Министарством за људска и мањинска права и друштвени дијалог и другим надлежним органима треба да обезбеде остваривање права на здравствено осигурање по основу неплаћеног рада у кући.

Још увек нису предузете конкретне мултисекторске мере у циљу омогућавања незапосленом лицу, које није здравствено осигурано по било ком другом основу, да стекне право на здравствено осигурање по основу неплаћеног рада у кући и на пољопривредном имању.

Комитет УН за елиминисање дискриминације жена је у свом Општем коментару број 34 (2016) о правима жена из руралних крајева, између осталог, указао да државе чланице треба да штите права жена из руралних крајева на одговарајућу здравствену заштиту и обезбеде да квалитетне услуге здравствене заштите и објекти буду физички доступни и да их жене на селу, укључујући старије жене, жене које воде домаћинства и жене са инвалидитетом могу себи приуштити (уколико је потребно омогућити и да оне буду бесплатне), културолошки прихватљиви, а у њима запослено обучено медицинско особље.

Комитет УН за елиминисање дискриминације жена је, након разматрања Четвртог периодичног извештаја Републике Србије о спровођењу Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена, у марту 2019. године упутио, између осталих, препоруку нашој држави да енергично настави са напорима да елиминиса вишеструке и међусобно повезане облике дискриминације које доживљавају групе жена у неповољном положају, истовремено осигуравајући њихово економско оснаживање. Комитет, такође, охрабрује нашу државу да спроведе свеобухватну анализу за процену ситуације, посебних потреба и аспирација угрожених група жена, међу којима су и старије жене, сиромашне жене, жене које воде домаћинства, како би прикупила податке за унапређење законодавног оквира и развој политика.

Због неплаћеног кућног рада су економски угрожене нарочито старије жене у сеоским срединама које су провеле цео живот ангажујући се на неплаћеним пословима, али најчешће нису оствариле никаква примања пошто су ретко носиоци пољопривредног газдинстава, а за њих нису уплаћивани порези и доприноси како би оствариле право на пољопривредну пензију.

Потребно је да надлежни органи омогуће примену одредбе Закона о родној равноправности⁴ која прописује да незапослено лице које није здравствено осигурано по било ком другом основу стиче право на здравствено осигурање по основу неплаћеног рада (у кући - вођење домаћинства, старање о подизању деце, старање о осталим члановима породице, рада на пољопривредном имању и др.).

Обавеза је државних органа, органа јединица територијалне аутономије и органа јединица локалне самоуправе да предузму све потребне мере да створе повољан амбијент за активности усмерене на промоцију, заштиту и остваривање људских права, укључујући права која су релевантна за жене на селу и друге припаднике и припаднице осетљивих друштвених група.

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

 Јелена Стојановић

Доставити:

- Министарству здравља, званичним путем на адресу: Немањина 22 - 26, 11000 Београд, имејлом: kabinet@zdravlje.gov.rs ;
- Министарству финансија, званичним путем на адресу: Кнеза Милоша 20, имејлом: kabinet@mfin.gov.rs
- Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, званичним путем на адресу: ул. Немањина 22-26, 11 000 Београд, имејлом: kabinet@minrzs.gov.rs ;

⁴ Одредбе члана 12. став 3, члана 28. ст. 2. и 3, члана 55. став 1. тачка 1), члана 58. ст. 3. и 4, члана 66. ст. 9. и 10. овог закона почињу да се примењују од 1. јануара 2024. године.

-
- Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог, званичним путем на адресу: Булевар Михајла Пупина 2, 11 070 Нови Београд, имејлом: kabinet@mljnpdd.gov.rs
 - Републичком фонду за здравствено осигурање-ради информације, , званичним путем на адресу: Јована Мариновића бр. 2, 11 040 Београд, имејлом: sanja.radak@rfzo.rs
 - У списе предмета